

Reedukácia vývinových poruchách učenia

Reedukácia vo všeobecnosti označuje nápravu, prevýchovu, znovu obnovenú výchovu. Týmto pojmom môžeme označiť súbory špeciálno-pedagogických postupov a metód práce zameraných na rozvoj narušených alebo nevyvinutých funkcií.

Pri *vývinových poruchách učenia* (VPU) tak môžeme pod reedukáciou chápať nápravu porušených funkcií pre čítanie, písanie, počítanie alebo percepčno-motorických funkcií (Jucovičová, Žáčková, 2005). Reedukačný proces podľa týchto autoriek znamená postupný rozvoj, zlepšovanie úrovně narušených alebo nevyvinutých funkcií. Výsledkom nie je len rozvoj poznávacích funkcií a vytvorenie potrebných schopností na prijateľnej úrovni, ale je zameraný aj na kompenzáciu poruchy.

Reedukácia a kompenzácia ťažkostí u detí s VPU je cielene zameraná do troch oblastí:

- a) reedukácia funkcií, ktoré spoločne podmieňujú poruchu
- b) utváranie zručnosti správne čítať, písať a počítať
- c) pôsobenie na psychiku jedinca s cieľom naučiť ho s poruchou žiť

Zelinková (2009) zhrňuje základné zásady z hľadiska kognitívneho, zážitkového i metodického. Odporúča vychádzať z rozboru príčin, nadväzovať na dosiahnutú úroveň schopností žiaka, udržiavať sústavnú motiváciu, používať prednostne multisenzorický prístup (pri ktorom je zapojených viacero zmyslov naraz), venovať sa dieťaťu individuálne, vychádzať z pozitívnych momentov vo vývoji žiaka, reálne hodnotiť výsledky reedukácie a v neposlednom rade ponímať reedukáciu komplexne aj vzhľadom k formovaniu celej osobnosti žiaka.

Zásady reedukácie:

- a) reedukácia je individuálna záležitosť – vychádza z aktuálneho stavu a konkrétnych prejavov poruchy. Preto neexistuje jednotný postup rovnaký pre všetky deti. Podkladom pre správnu reedukáciu je komplexná diagnostika a správa z diagnostického vyšetrenia.
- b) reedukáciu začíname vždy na tej úrovni, ktorú dieťa s istotou zvláda.
- c) aktuálnu úroveň dosiahnutú pri reedukácii poruchy učenia je potrebné rešpektovať na reedukačných stretnutiach a aj v školskom a domácom prostredí
- d) reedukáciu začíname vždy nácvikom percepčno-motorických funkcií
- e) používame multisenzorický prístup, pri ktorom je zapojených čo najviac zmyslov
- f) u každého dieťaťa si môžeme pripraviť jednoduchý individuálny program postupu reedukácie
- g) na stretnutia si vytvárame „pripravy“ – čo a ako budeme cvičiť, na ktoré ťažkosti sa zameriame, ktoré metódy a formy práce využijeme
- h) oboznámime rodičov s plánmi a s podstatou cvičení, vysvetlíme nutnosť spolupráce
- ch) najefektívnejšia je cieleňá individuálne reedukácia, pri práci v skupine najviac 3-5 detí
- i) reedukácia býva dlhodobá záležitosť
- j) po určitej dobe zhodnotíme efekt reedukácie
- k) kompenzáciu poruchy treba sledovať a kontrolovať, aby nedošlo k dekompenzácii – odporučíme aj používanie kompenzačných pomôcok a pod.
- l) základom úspechu reedukácie nie sú len odborné kompetencie redukujúceho, ale i jeho osobný prístup – citlivý prístup k dieťaťu i rodičom je podmienkou dobrej spolupráce (Jucovičová, Žáčková, 2005).

Reedukačná činnosť býva u závažnejších typov porúch pomerne dlhotrvajúcou záležitosťou. Po určitej dobe je nutné zhodnotiť účinok reedukácie, použité metódy a postupy. Pokiaľ nie sú efektívne, je treba ciele prehodnotiť a hľadať nové, efektívnejšie.

Pre deti s VPU sú charakteristické deficity v kognitívnych oblastiach. Objavujú sa v rôznej intenzite, kombináciách a nemusia sa prejavovať u všetkých jedincov s diagnostikovanou poruchou.

U týchto detí sa zároveň stretávame s narušením jednotlivých dielčích funkcií, ktoré sú dôležité v rámci procesu vzdelávania. Poruchy v oblasti jednotlivých funkcií sa môžu u žiakov prejavovať ako samostatný problém, ale zároveň a veľmi často dochádza k prelínaniu a kombinácii narušenia jednotlivých dielčích funkcií, ktoré sa vo veľkej miere zobrazujú pri diagnostikovaní vývinových porúch učenia (Žáčková - Jucovičová - Srhoľcová, 2006).

Na základe výsledkov komplexnej psychologickkej a špeciálnopedagogickkej diagnostiky dieťaťa v našom zariadení často zistíme, že ťažkosti v čítaní, písaní alebo počítaní sú na podklade nedostatočného vývinu psychických funkcií (deficity čiastkových funkcií), ktoré uvedené činnosti podmieňujú.

V takomto prípade je potrebné s dieťaťom a rodičom pracovať pod vedením špeciálneho pedagóga v poradenskom zariadení alebo školského špeciálneho pedagóga.

Ak má dieťa diagnostikované špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, resp. má diagnostikovanú VPU, je možné ho evidovať na základnej a strednej škole ako žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Na základe písomnej žiadosti zákonného zástupcu, po jeho informovanom súhlase, doporučení začlenenia z poradenského zariadenia a po prerokovaní na pedagogickej rade školy, môžu byť títo žiaci vedení ako začlenení (integrovani) v bežnej triede ZŠ alebo SŠ, majú vypracovaný individuálny výchovno-vzdelávací program a upravené podmienky edukácie, hodnotenia a klasifikácie. V správe s diagnostického vyšetrenia sa okrem diagnostických záverov odporúča aj úprava postupov, metód a foriem práce v školskom prostredí a aj špecifické korekčné cvičenia. Realizujú sa v rámci spolupráce so školským špeciálnym pedagógom alebo stretnutiami so špeciálnym pedagógom v poradenskom zariadení a sú zamerané na reedukáciu a kompenzáciu ťažkostí. Súčasťou stretnutí je priama práca s klientom, ale aj metodické vedenie rodiča a usmernenie k jeho práci s dieťaťom v domácom prostredí.

Ak chceme, aby rodič spolupracoval pri riešení ťažkostí, je potrebné mu vysvetliť, v čom je príčina problémov a ponúknuť mu možnosti riešenia.

Aj dobrá informovanosť a kompetencie učiteľa sú dôležitým faktorom, pretože ak vie vysvetliť príčinu ťažkostí a oslabenia niektorej funkcie, bude od toho závisieť aj miera jeho spolupráce.

Reedukačné cvičenia s dieťaťom v našom poradenskom zariadení prebiehajú po dohode s rodičom a odborným zamestnancom centra.

Odporúčané a osvedčené cvičenia na rozvoj poznávacích funkcií

Vzhľadom na špecifické školské prejavy sa odporúčajú mnohé techniky práce na korekciu ťažkostí a rozvíjanie oslabených schopností.

Viacerí autori, napr. Zelinková (2003) aj Pokorná (2010) odporúčajú:

- cvičenia na rozvíjanie *zrakovej percepcie* (rozlišovanie pozadia a figúry, hľadanie predmetov v triede, vonku, vyfarbovanie plôch, skladanie puzzle, rozstrihaných obrázkov, písmen, hľadanie toho, čo na obrázku pribudlo, čo zmizlo zo stola, dokresľovanie obrázkov, porovnávanie dvojíc obrázkov)
- cvičenia *fonologických deficitov* (vo vývine reči)

- cvičenia na rozvíjanie *sluchového vnímania* (členiť vetu na slová, určiť ich počet, poradie, deliť slová na slabiky, deliť slabiky na hlásky, vyhľadávať slová, ktoré majú určitú hlásku, slabiku, podčiarkovanie správne napísaných slov)
- *cvičenia sluchovej analýzy a syntézy slov* - pri zámene, pridávaní a vynechávaní písmen alebo slabík v slovách – rozkladáme slová na slabiky, hlásky, skladáme slová zo slabík, hlások,...
- *cvičenia na rozlišovanie krátkych a dlhých samohlások* - príčinou môže byť nedostatočné fonemické diferencovanie a ťažkosti pri vnímaní týchto hlások v hovorenej reči, v reprodukcii rytmu a unáhlenosť v písaní (odporúča písať znamienka hneď pri písaní)
- *cvičenia na rozlišovanie tvrdých a mäkkých slabík* (dy-di, ty-ti, ny-ni) - dôležité, aby žiak nahlas hovoril to, čo píše a naučil sa sluchovou cestou kontrolovať text
- *cvičenia na rozlišovanie sykaviek* – môže súvisieť s nesprávnou výslovnosťou alebo zníženou sluchovou diferenciáciou týchto hlások. Na ich rozlišovanie sa používajú (farebne odlišené) karty s obrázkami úst (pre úzke sykavky – s, c, z ústa v tvare úsmevu s úzkou štrbinou a pre široké sykavky – š, č, ž ústa zošpúlené)
- *rozlišovanie hlások a písmen pri ich zámenách* – súvisia s neschopnosťou správne pomenovať jednotlivé písmená. Odporúča sa tréning verbálno - akustickej pamäti, zrakové i sluchové rozcvičky na identifikáciu tvarovo podobných grafém (p/b/d, m/n, a/o/e a pod.)
- *nedodržiavanie hraníc slov vo vete* – dieťa má ťažkosti v chápaní obsahovej stránky slova, pomalé tempo písania, písanie slov dohromady, spájanie predložky alebo zámen so slovom
- *cvičenia jemnej a hrubej motoriky, grafomotoriky, audiomotorickej koordinácie* (vnímanie a určovanie rytmu, poradia a dĺžky slabík v slovách).
- *cvičenia priestorovej a pravo-ľavej orientácie*

Podrobné námety a techniky pri reedukácii a práci so žiakmi s VPU sú uvedené v metodickom materiáli na našej webovej stránke *Ako pracovať so žiakmi s vývinovými poruchami učenia na ZŠ a SŠ*.

Spracovala: Mgr. Andrea Moravčíková
špeciálny pedagóg CPPPaP

Zoznam literatúry:

- JUCOVIČOVÁ D., ŽÁČKOVÁ H., Reedukace specifických porúch učení u dětí, Portál Praha 2014
 JUCOVIČOVÁ D., ŽÁČKOVÁ H., Metódy reedukácie specifických poruch učení –Dysgrafie, B print s.r.o., Praha 2005
 POKORNÁ V., Vývojové poruchy učení v dětství a dospělosti, Portál, Praha 2010
 POKORNÁ V., - Teória a náprava vývojových poruch učení a chování, Portál, Praha 2010
 POKORNÁ, V. Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení. Portál, Praha 1998
 ZELINKOVÁ O., Poruchy učení, Portál, Praha 2003
 ŽÁČKOVÁ, H., JUCOVIČOVÁ, D., SRHOLCOVÁ, S.- 2006. Dyslexia, Metódy reedukácie špecifických porúch učenia, Nakladateľstvo D+H. Praha. 2006